

Анатолий Мьялгуи

...ні адна нацыянальная культура ня можа лічыцца паўнаважнай без сваёй масавай (у тым ліку і рок-музычнай) культуры...

Паўстаньне электрагітараў

Эсэ-агляд

*Чэшская апазіцыйная Хартыя '77,
якая стала носьбітам "аксамітнай рэвалюцыі"
ў гэтай краіне, паўстала з пратэсту
інтэлектуальнай эліты краіны супраць арыштаў
і зьявольнага вядучых чэшскіх рок-музыкантаў.*

Па матэрыялах прэсы.

Беларуская рок-музыка сёння перажывае адзін з самых складаных і ў нечым гераічных перыядаў. Знаходзячыся ў сваім развіцці на стадыі ізаляцыянізму (добра гэта ці не, паразважаем далей) нашы музыкі выпрацоўваюць свае, ні на каго не падобныя, стылістычныя асаблівасці і падыходы да музычнай спадчыны, да таго, што нясе слухачу музычная сучаснасць. А палітычная і культурная сітуацыя ў краіне такая, што беларускі рок-рух (прынамсі, беларускамоўнае яго крыло) уварваўся ў авангард нацыянальнай культуры і шмат у чым адлюстроўвае жыццё свайго народу, зраўняўшыся па сваёй значнасці з гістарычна самым уплывовым відам мастацкай творчасці – з нацыянальнай літаратурай. З той толькі розніцай, што

сфера ўплыву беларускай рок-музыкі – з большага ўрбанізаваных людзі маладзейшага веку.

Магчыма, гэтае сьцьвярджэньне падасца адлюстраваньнем незразумелага максіалізму аўтара. Але паглядзім на рэальны стан рэчаў: у краіне амаль разбураная сістэма беларускамоўнай адукацыі і беларускае слова амаль немагчыма пачуць ні ў школе, ні на БТ, FM-эфіры. Роднае слова, зноў як пры змрочных часах царызму, загнанае ў культурнае падпольле... А ўся дзяржаўная прапаганда даводзіць да слухачоў новую аксіёму: беларуская культура можа існаваць і без беларускай мовы. І свае экспэрымэнты па кланаваньні “беларусаў XXI стагоддзя” вырашана пачаць з моладзі, са стварэньня духоўнага апірышча і “пачатковага курсу” маладога манкурта – новай беларускай поп-музыкі, выканаўцы якой амаль без выключэньняў лічаць роднае слова анахранізм і тормазам дзеля далейшага разьвіцьця жанру. Унутранай мэтай існаваньня яны лічаць тое, каб як мага хутчэй трапіць на ПМЖ у Маскву – “духоўны” цэнтр так званай “мусіпусі”-папсы. Але вынік гэтых намаганьняў заўсёды адзін – мастацтву, у тым ліку і эстраднаму, якое не апіраецца на нацыянальныя здабыткі і традыцыі, наканавана быць другасным і безаблічным. Праўда, калі ідзе справа аб тым, каб “на халяву” трапіць на фэст беларускай песьні і паэзіі ў Маладэчне, то ўсе яны робяцца патрыётамі і змагарамі за беларускую мову. Фэстываль завяршаецца і зноў нашыя “нацыянальныя” выканаўцы спадзяюцца на прызнаньне ў Маскве. Абна-

дзейвае тое, што ў гэтых умовах зьявілася альтэрнатыва антынацыянальным тэндэнцыям і моўнаму меркантилізму дзяржаўных выканаўцаў – пачаў набіраць сваю моц беларускі рок-рух. А пачыналася ўсё ў 1986 годзе з канцэрту рок-клубу “Няміга” ў менскім Палацы чыгуначнікаў....

Традыцыі і перадумовы.

Любая мастацкая зьява чаго-небудзь вартая, калі яна апіраецца на традыцыі. Беларускім рок-і поп-выканаўцам, сапраўды, пашанцавала: іхнім папярэднікам стаў знакаміты культывы ансамбль “Песьняры”, якім доўгі час кіраваў Уладзімір Мулявін. Фэномен гэтага ансамблю ў тым, што “Песьняры” рэальна сталі зьявай сапраўды сусьветнага маштабу. Адныя мяркуюць, што Уладзіміру Мулявіну і яго паплечнікам пашанцавала, бо Савецкаму Саюзу ў той час была патрэбная нейкая ідэалагічная супрацьвага растучай папулярнасьці ў самай перадавой сацыялістычнай краіне такіх гуртоў, як “Beatles” і “Rolling Stones”. Іншыя перакананыя, што сваю справу зрабіў неверагодны талент супольнасьці кампазітараў, аранжыроўшчыкаў і выканаўцаў, якіх геніяльна згуртаваў Уладзімір Мулявін...

Усе гэтыя гіпотэзы маюць права на існаваньне, і Масква (а без яе кіраўніцтва і згоды ў тых часы ў Беларусі, сапраўды, нічога не магло адбыцца) зрабіла стаўку на “Песьняроў”, маючы на ўвазе знакамітую беларускую “рахманасьць”,

«Бонда».

расейскія карані самога Уладзіміра Мулявіна. Беларусы хутка набылі папулярнасць сярод рознамоўнага насельніцтва Савецкага Саюзу. Тут, вядома, дапамагаў “саюзны адміністрацыйны рэзерв”: “Песьнярам” ня трэба было думаць пра гастролі, канцэрты, запісы і здымкі... Усё адбывалася само сабой, толькі заставалася прадстаўляць якасныя, пажадана не звязаныя з хоць нейкімі сацыяльнымі алузіямі ці згадкамі, тэксты і музычны матэрыял. Таму так проста ў тыя часы прабівалі дарогу да “ўсесаюзнага” слухача апрацоўкі беларускага фальклору – “Касіў Ясь канюшыну”, “Скрыпяць мае лапці”, “Я паставіў коніка”, “Хлопец пашаньку пахае”, аўтарскія шэдэўры самога Уладзіміра Георгіевіча – песьні “Завушніцы”, “Александрына”, “Скажы мне Ганулька” і інш.

Калі надыйшлі гады гэтакзванай “міжнароднай разрадкі”, то паўстала пытанне і пра мажлівасці культурнага абмену. Безумоўна, адразу выбар упаў на “Песьняроў”! Але тут чакала наш самы знакаміты ансамбль і тое, што ў часы перабудовы называлі “адміністрацыйнай шыйбай”. Справа ў тым, што падчас гастроляў, асабліва ў ЗША, у цэнтры амерыканскай народнай музыкі — Нэшвіле, савецкая прапаганда і рускі эміграцыйны друк спрабавалі прадставіць сусветнай супольнасці “Песьняроў” ня менш як “рускім вторжэннем на западным рок-фронце” (водгук гэтых інсінуацыяў можна прачытаць на CD “Песьняры 2001”, “Ковчег”, 2001). Але пры бліжэйшым разглядзе “рускае вторжэнне” аказалася беларускім: бо на Захадзе гучалі самабытныя беларускія народныя песьні ў выкананні беларускіх музыкаў. Зьяўленьню такіх непажаданых для савецкіх уладаў акцэнтаў мы абавязаныя беларускай эміграцыі. Дзякуючы яе актыўнасці тады пачаў распадацца галоўны міф тагачаснага “Трэцяга Рыму” – усё савецкае ці славянскае, ёсць рускае. Беларусы паўсталі як носбіты сусветнай музычнай культуры, не саступаючай тагачасным амерыканскім кумірам фолк-року “The Byrds” ці “The Eagles”. А гэта было абсалютна недапушчальна для савецка-імперскай ідэалогіі.

Няхай цяпер гісторыкі спрачаюцца,

ці было вынікам адміністрацыйнага ціску зьяўленьне ў рэпертуары “Песьняроў” рускамоўных песьняў “Вологда”, “За полчаса до весны”, “Березовый сок” ды іншых... Але адно відавочна, што менавіта пасля гэтага ў ансамблі пачаліся дэструктыўныя працэсы, вынікам якіх сталі развал калекты-

«Уліс».

ву і зьяўленьне безаблічных клонаў тых “Песьняроў”.

Але сённяшняя беларуская музыка, шматлікія прыхільнікі творчасці “Песьняроў” заўсёды адзначаюць самы плённы перыяд творчасці беларускага ансамблю – раньні, калі ў рэпертуары “Песьняроў” пераважалі беларускія музычныя арыенціры, калі гэтыя эксперыменты падмацоўваліся самымі сучаснымі музычнымі знаходкамі ў галіне электраакустыкі і выкарыстання наватарскіх выканаўчых прыёмаў...

Цікава, што Уладзімір Мулявін даволі крытычна ставіўся да творчасці сваіх больш маладых калегаў – рок-музыкантаў. У адным з інтэрв’ю “Музычнай газеце” Уладзімір Георгіевіч даводзіў чыгачам наступнае: “Мне давалося некалькі разоў слухаць вялікую колькасць беларускіх гуртоў. Адзін раз на канцэрце “ПесьняРок” у Менску ў парку імя Янкі Купалы і другі раз на “Рок-каранацыі” давалося ўсё паслухаць. І ўзровень – не галасавы, а менавіта інструментальны – у іх больш ці менш прымальны. Але паказваць гэта за мяжою нельга, бо гэта вельмі слаба”.

У той жа час Уладзімір Георгіевіч прызнаваў поспехі беларускіх рок-музыкантаў, прынамсі ў той галіне, якая

была яму бліжэй – у фолк-року, у фолк-мадэрне. Бо ў тым жа інтэрв'ю ён адзначаў гурт “Палац”: “Я быў на іх сольным канцэрце, яны даюць каласальную экспрэсію. Я атрымаў задавальненне ад канцэрту”. (“Музычная газета”, №50, 1999).

Дый самі беларускія музыкі лічылі “Песьняроў” і Мулявіна асабіста стваральнікамі сучаснай беларускай музычнай традыцыі: напрыклад, у 1997 годзе пабачыў сьвет трыб'ют (дыск-прысьвячэньне) музыцы гэтага калектыву пад назвай “ПесьняРок”, на якім маладыя беларускія рокеры па-свойму асэнсавалі песьні ансамблю “Песьняры”, а ў 1999 годзе на “Рок-каранацыі” Уладзімір Мулявін быў названы “Музыкам Мілениюму”...

Але найбольш адэкватна адносіны да “песьняроўскай” спадчыны і яе значнасьці для сучаснага беларускага рок-руху выказаў вядомы рок-кампазітар і мультыінструменталіст Зьміцер Вайццюшкевіч: “Уладзіміра Георгіевіча Мулявіна я лічу выдатным дзеячам Беларускага Адраджэньня. І хоць творчы ўзьлёт “Песьняроў” прыйшоўся на савецкія часы, музыкі шмат што трансфармавалі і рабілі гэта прафэсійна. Я лічу сябе, у нейкім сэнсе, прадаўжальнікам іх меладычных тэм, мулявінска-песьняроўскай філасофскай ідэі, якая ў той момант толькі нараджалася і дала падставы для нашай сёньняшняй працы” (“Літаратура і мастацтва” 7.12.2001).

Згадваючы пра стваральнікаў традыцыі, трэба адзначыць і ўплыў на цяперашні беларускі рок-рух і першага ў Беларусі прафэсійнага рок-гурта “Сузор'е”. Нажаль, гэты ўплыў ня тычыўся прынцыповых адносінаў музыкаў да асновы асноваў творчага сьветапогляду – мовы песьняў гурта. На працягу сваёй кар'еры музыкі імкнуліся на “ўсесаюзны” абшар, але затрымаліся недзе ў расейскай глыбінцы. Хоць дзеля справядлівасьці трэба адзначыць, што былі ў “сузорцаў” і спробы ствараць у рэчышчы нацыянальнай культуры. Успомнім хоць бы іх музычную кампазіцыю “Песьня пра зубра”. На жаль, гэты экспэрымент застаўся адзіным у гісторыі гурта...

Але “Сузор'е” перадало сваім больш маладым калегам сваё адно вельмі значнае майстэрства – уменне працаваць з гукамі, ашчадныя адносіны да законаў

Лявон Вольскі.

акустыкі і веданьне апаратуры. Дый пад час першага афіцыйна дазволенага беларускага рок-канцэрту 30 красавіка і 1 траўня 1986 году ў Палацы чыгуначнікаў у Менску музыкі “Сузор'я” аказалі вялікую дапамогу: калі пад час канцэрту “згарэлі” магутныя дынамікі, “сузорцы” дапамаглі іх замяніць, чым і выратавалі ўвесь фестываль “Тры колеры”, які цяпер лічыцца адпраўной кропкай беларускага рок-руху. І, як тагачасны арганізатар фэсту “Тры колеры”, я ўдзячны музыкам гурта “Сузор'е” за актыўную дапамогу ў станаўленьні нацыянальнага рок-руху.

Родная мова ці духоўны second hand?

Знакаміты канцэрт “Тры колеры”, які адбыўся ў 1986 годзе з удзелам гуртоў “Бонда”, “Магістрат”, “Мінск” (у наступным годзе да іх далучылася легендарная “Мроя”, музыкі якой тады служылі ў войску), быў арганізаваны ўжо структурамі першага беларускага рок-клубу “Няміга”, прэзідэнтам якога быў абраны аўтар гэтых радкоў.

І ўжо ў тыя часы вызначылася “мяжа разьмежаваньня” ў беларускай рок-музыцы – моўная. Гэтае разьмежаваньне стала перашкодай дзеля далейшага існаваньня рок-клубу “Няміга”. Справа ў тым, што вышэйпералічаныя беларускія гурты тады ўпершыню засьпявалі па-беларуску, чым вылучылі тэзіс пра тое, што беларуская рок-музыка павінна быць і беларускамоўнай. З гэтым у рок-клубе не пагадзіліся тыя гурты, для якіх

дамінантай была мова ангельская – родная мова рок-н-ролу. Да іх далучыліся тыя, хто ўвесь гэты час арыентаваліся на расейскія ўзоры ў рок-музыцы, якія пачалі актыўна настойваць на правамернасці выкарыстання рускай мовы ў беларускай рок-музыцы, пры гэтым яны прэтэндавалі называцца выканаўцамі беларускай рок-музыкі. Узнікла правамернае пытаньне – што ж беларускага ў рускамоўнай ці англамоўнай тутэйшай рок-музыцы і, ці можа называцца сапраўды беларускім тое, што гучыць на беларускай мове? Гэтыя пытаньні сталі пачаткам той дыскусіі, якая не сьціхае і сёньня. Паколькі спрэчкі вакол мовы ў беларускай рок-музыцы не сьціхаюць, прыпынімся на сёньняшніх лінгва-культуралагічных асьпектах беларускага рок-руху.

Англамоўныя гурты прадстаўляюць, у асноўным, андэграўдны (падпольны) экстрэмальны сектар тутэйшай рок-ту-

NRM.

соўкі. Аб асаблівых дасягненьнях англамоўных рок-музыкантаў з Беларусі сёньня казаць не даводзіцца. І віной таму ня толькі ізаляванасьць Беларусі ў сьвеце, але і другаснасьць англамоўных песьняў з Беларусі. Сапраўды, вельмі цяжка – стварыць арыгінальную музыку, робячы кальку з класічных англамоўных узораў. Мясцовыя музыкі тлумачаць сваю прыхільнасьць да англамоўнасьці тым, што іх песьні накіраваныя менавіта заходняму слухачу. Праўда, тыя і не ўяўляюць пра той “скарб”, які адрасу-

ецца ім з Беларусі. Але чаму так атрымліваецца? Пра гэта вельмі канкрэтна і аргументавана распавёў у сваім артыкуле наш суайчыннік, музыка і журналіст Усевалад Крамушчанка (Steve Kramer), які ўжо доўгі час жыве ў ЗША і на справе ведае публіку, якой адрасаваныя англамоўныя песьні: “На што разьлічваюць мясцовыя англамоўныя гурты са сваімі тэкстамі і непрафесійным выкананьнем? Надзеяй быць пачутымі на Захадзе? Але жахлівы акцэнт і няправільная граматычная пабудова сказаў, тэкстаў настолькі “рэжа” вуха тутэйшых слухачоў, што яны наўрад ці даслухаюць такую песьню хаця б да канца першага куплету...”

Справа ў тым, што ўся рок і поп-культура ў любой краіне складвалася дзесяцігоддзямі, і на яе разьвіцьцё заўсёды аказвалі ўплыў мясцовыя выразы і вызначэньні. “Атэль Каліфорнія” не пераблытаеш са “Станцыяй Койданава” той жа “Бонды”, а “Мой сябр Вярэніч Лёнік” “Крамы” – жыве менавіта ў Менску, а блюз грае ў гатэлі “Планета”. Гэта значыць, паўсюль існуюць сваесаблівыя вызначэньні, жарганізмы, характэрныя толькі для пэўнай краіны. Прыклад таму – бас-гітарыст легендарнага гурту “Сузор’е” Аляксея Казлоўска, які пісаў і перакладаў англамоўныя тэксты для паловы ўсіх англамоўных гуртоў Беларусі. Але калі Аляксея прыехаў у Нью-Ёрк, то нават са сваім выдатным веданьнем ангельскай мовы, увогуле не разумеў некаторыя агульнавядомыя ў Амерыцы рэчы, асабліва слэнгавыя. Значыць, механічны пераклад можа быць правільным граматычна, але без мясцовых асаблівасьцяў становіцца ў лепшым выпадку нецікавым. Аднак ня гэта самае галоўнае. Акцэнт і няправільнае вымаўленьне, якое ёсьць вынікам недахопаў школьнага вывучэньня ангельскай мовы – асноўная, на мой погляд, прычына няўдач нашых выканаўцаў на Захадзе.” (Часопіс “Смотри и слушай” № 1, 2003). Што ж, дадаць да сказанага нешта больш істотнае наўрад ці магчыма!

Зважаючы на гэтыя недахопы англамоўных гуртоў Беларусі, адзначым для сябе тое, што іх удзельнікі не прэтэнду-

юць на лідэрства і выцясьненне роднай мовы з беларускай рок-музыкі. Дый самі часьцяком пераходзяць у сваёй творчасьці ў беларускамоўнае рэчышча. Дзеля прыкладу ўспомнім гурты “Vicious Crusade”, “Gateward”, “Deadmarsh” ды інш.

Расейскамоўныя выканаўцы прадстаўляюць у Беларусі, у асноўным, такія накірункі, як поп-музыка, поп-рок, панк-рок... Спачатку існаваньне рускамоўных гуртоў у Беларусі самі музыкі з іх тлумачылі наступным чынам: “У школе нас не вучылі беларускай мове, таму мы цяпер думаем толькі на рускай і ствараць нешта па-беларуску мы ня можам”. Такая “адмазка” была вельмі актуальнай недзе гадоў дзесяць да таго моманту, калі ў Беларусі сілком быў праведзены моўны рэфэрэндум, які падарваў усе і без таго кволья намаганьні па адраджэньні беларускай мовы. З тае пары дзяржаўныя прапагандысты шмат чаго перадумалі і вырашылі, што беларуская культура павінна існаваць без нацыянальнай мовы, бо любая падтрымка яе можа, на іх думку, справакаваць непажаданы “нацыяналізм”. У гэтых умовах “беларускае” тэлебачаньне разам з ФМ-эфірам сталі рупарам новай “культурнай рэвалюцыі”. Успомнім, як спачатку былі русіфікаваныя інфармацыйныя службы, затым палітычныя аглядальнікі загаварылі на “агульнадаступнай” мове, потым чарга дайшла да школы... Са зьяўленьнем такой дзяржаўнай маладзёжнай арганізацыі як БРСМ, зьявілася магчымасьць надаць русіфікацыйныя абароты і для беларускай поп-музыкі. Механізм просты: “бэрээсэмаўцаў” прымушаюць наведваць (часта бясплатна) канцэрты, ствараць уражаньне захапленьня творчасцю тых жа: Влады, Кирыла Слуки, Корианны, Жанет, гуртоў “Тяни-Толкай”, “Чук и Гек” і ўсёй “маладзёжнай беларускай эстрады”, дзе беларускаму слову месца апрыйрэ няма. БРСМ жа рэкламуе (прынамсі на рэкламных шчытах) сваіх улюбёнцаў (тую ж Владу) як авангард арганізацыі, робячы выканаўцаў пешкамі ў сваёй па-

«Палац».

літычнай гульні. Дапамагчы гэтай ілюзіі і прызначаныя такія тэлевізійныя праекты БТ як “На скрыжаваньнях Еўропы”, “Точка”, “Хит-момент”, “Одноклассники”, а таксама “Первый музыкальный канал” і іншыя. Дзеля справядлівасьці трэба адзначыць, што ў абойму гэтых праектаў бывае іншы раз уклініцца і цікавы беларускамоўны выканаўца (напрыклад, гурт “:V:N”, што некалькі тыдняў лідыраваў на форуме “На скрыжаваньнях Еўропы”), ці першы беларускі кліп – “Ура!” гурту “Бонда”, што знаходзіцца ў ратацыі “Першага музычнага”. Але выглядае гэта ў эфіры як выключэньне з жалезнага правіла...

У цяперашніх рускамоўных выканаўцаў з Беларусі застаецца актуальным усё той жа арыенцір – праца ў Маскве. Як прыклад прыводзіцца посьпех за ўсходнімі межамі Беларусі такіх гуртоў як “Ляпис Трубецкой” і “Леприконсы”. Гэта не зважаючы на тое, што названыя гурты прарваліся на расейскі рынак яшчэ ў час “інтэграцыйных” гульняў з Беларусьсю. Паспрабаваўшы нялёгкага “маскоўскага хлеба” гэтыя гурты вярнуліся на Радзіму і часам на 180 градусаў разварочваюцца да беларушчыны, як удзельнікі “Ляписа Трубецкова”, ці зьезджаюць на больш прыбытковую працу, напрыклад, ва Украіну (так зрабіў Ілья Міцько – кіраўнік “Лепрыконсаў”). Заўважце, названыя гурты – прадстаўнікі “несур’ёзнага” напрамку беларускага прыпапсаванага року. Так, Маскве больш не

патрэбна нешта грандыёзнае, кшталту “Песьняроў”, каб не стварыць новага беларускага культу, бо ўжо цяжка будзе назваць гэта “російскім прадуктам”. А беларусы ў выглядзе блазнаватых і недарэчных “придурков” (хоць і без традыцыйных лапцяў) — гэта тое, што патрэбна і сёння.

Як і ў выпадку з англамоўнымі выканаўцамі, палітычна незаангажаваных рускамоўных прадстаўнікі тутэйшай рок-музыкі складаюць даволі вялікі рэзерв папаўнення беларускамоўнага рок-руху нашай краіны. Чаму так атрымліваецца? Відавочна, ня ўсім музыкам падабаюцца гульні ў актыўнасьць з БРСМ, ці якасьць музыкі, якая гучыць, напрыклад, у “Хит-моменте”. Яны застаюцца “па-за гульні” і шукаюць свайго месца на беларускай рок-сцэне. Першы відавочны крок — паспрабаваць (з меркантильных разьлікаў) трапіць, напрыклад, на фестываль “Басовішча”. Дзеля гэтага патрэбна, як мінімум, стварыць некалькі кампазіцыяў па-беларуску. Часта (як у гурта “Нейра Дзюбель” ці “Індыга”) гэтыя экспэрымэнты бываюць настолькі пераканаўчымі, што гэта перадвызначае іх далейшы творчы шлях. Іншыя ж, як, напрыклад, гурт “Такси”, не саромеюцца свайго моўнага меркантилізму і цынічна разважаюць над такім “зігзагам лёсу” ў прэсе: “Спачатку зьяўляецца аранжыроўка, а потым мы зьдзіраем у якога-небудзь “пісьменьніка” некалькі радкоў і спадзяёмся, што ён ніколі не пачуе нашых песень. Так песьню “Нікому нічога” мы “сплагіяцілі”. Нам спадабаўся беларускі пісьменьнік Віктар Шніп. Вось мы і ўзялі яго твор за аснову. Мы зараз сьпяваем на роднай мове, таму, што нам патрэбна ехаць на “Басовішча”. А так да беларускай мовы мы адносімся “предвзято”. (“Музыкальная газета”, №12, 2004). На жаль, такія “прыхільнікі” роднага слова ёсьць у беларускай рок-музыцы, як не пераводзяцца і тыя, хто запрашае іх на гэты салідны фестываль. А гэта — самая дрэнная рэклама “Басовішчу”!

Што ж тычыцца даверу ўладаў да сваіх рускамоўных эстрадных пратэжэ,

то сітуацыя нагадвае тэатр Карабаса Барабаса з вядомай казкі: калі ўладам трэба паказаць народную падтрымку сваёй палітыцы, то дзеля гэтага яны запрашаюць выключна расейскіх выканаўцаў (як гэта здарылася на Дзень Вызваленьня Беларусі сёлета на стадыёне “Дынама”). Пры гэтым адводзячы тутэйшым рускамоўным “лялькам” абразьлівыя другасныя ролі... Але гэтыя адносіны па “заслугах” і стоадсоткава адлюстоўваюць ступень уплыву рускамоўных выканаўцаў на беларускіх слухачоў.

Беларускамоўная рок-плынь сёння — бадай, самая творча актыўная ў беларускай рок-музыцы. Яе ідэйнае паўстаньне можна вывесці з вынікаў тэарэтычных дыскусіяў у пачатку 80-х гадоў мінула-

«Pomidoroff».

га стагоддзя, што адбываліся ў асяродку беларускіх музыкантаў і журналістаў, якія гуртаваліся вакол музычнай старонкі “Нотны аркуш” пры газеце “Чырвоная змена” (стваральнік — журналіст Вітаўт Мартыненка). Ужо тады ў выніку гэтых дыскусіяў было прапанавана выкарыстоўваць азначэньне “беларускі рок” для беларускамоўных выканаўцаў. “Беларускі рок” трывала такім чынам атаясамліваўся з нацыянальным скарбам — роднай мовай.

Для іншамоўных выканаўцаў у такім разе больш падыходзіў тэрмін “расейскамоўны рок з Беларусі” ці “англамоўны рок з Беларусі”. Гэты тэзіс лагічна выцякаў з даўно вядомай культуралагічнай аксіёмы: ні адна на-

цыянальная культура ня можа лічыцца паўнаважнай без сваёй масавай (у тым ліку і рок-музычнай) культуры. Гэта асабліва важна для Беларусі, якая стала палігонам культуртрэгерскіх (адням. kulturtrager – іранічная назва каланізатара, які эксплуатауе насельніцтва панявольных краінаў пад выглядам пашырэння культуры) эксперымантаў па экспарце масавай культуры з Расіі.

Гэтыя дэфініцыі былі вельмі карыснымі дзеля развіцця нацыянальнага рок-руху, бо тады, у 80-90-я гады мінулага стагоддзя, не спыняліся спробы падмяніць паняцці, каб размыць тую зьяву сучаснай культуры Беларусі, якая завецца беларускай рок-музыкай. Тэрміны, што выкрышталізаваліся ў “Нотным аркушы”, выклікалі пастаяннае прэчаньне з боку розных ідэйных групак і да гэтага часу водгукі тых дыскусій можна прачытаць у друку. Але ўжо тады было заўважана, што беларускі (а, значыць, і беларускамоўны) рок выконвае сваеасабліваю ахоўчую ролю. Вось як быў названы артыкул амерыканскага журналіста часопісу “Socialist Actions” Джэры Фолі (Gerri Foley): “Беларуская рок-сцэна: як рок-н-рол выкарыстоўваецца дзеля адраджэння нацыянальнай мовы і спадчыны” (“Socialist Actions” vol.10, #12 des.1992, San-Francisko).

Гэтая функцыя беларускай рок-музыкі захавалася і сёння: па музычных запісах сваіх куміраў многія маладыя беларусы вучацца жывой беларускай мове, дый самі музыкі становяцца заўзятымі носьбітамі беларускага слова. А такія дыскі-альбомы беларускіх рок-музыкантаў як “Народны альбом”, “Я нарадзіўся тут”, а таксама “Запаветы апошняга старца” гурта “Зьніч”, “Балады” Зьміцера Вайцюшкевіча і шмат іншых могуць служыць гукавым суправаджэньнем старонак беларускай гісторыі. Гэтыя акалічнасьці рэальна высунулі беларускі рок-рух у авангард сучаснай беларускай культуры.

**“Генералы айчыннага року”
альбо дзеючыя асобы**

беларускага рок-руху.

За гады свайго існаваньня нацыянальная рок-музыка набыла свае адметныя рысы, мае сваіх прызнаных лідэраў, на якіх раўняюцца больш маладыя выканаўцы.

Да тых, хто заклаў асновы айчыннай рок-школы, хто і сёння зьяўляецца лідэрам беларускага рок-руху аднясём некалькі айчынных гуртоў, гісторыя якіх налічвае ўжо больш за пятнаццаць гадоў. Гэта, у першую чаргу гурты “N.R.M.” (ex-“Мроя”), “Крама”, “Ulis” (ex-“Бонда”). Гэтыя каманды складаюць падмурак традыцыі, яны – захавальнікі

«Крама».

нацыянальнага ў беларускай рок-музыцы. Пра адданасьць нацыянальным караням, а гэта значыць, беларускай мове ў сваёй творчасці вельмі пераканаўча даводзіць лідэр гурту “Крама” Ігар Варашкевіч: “У творчасці “Крамы” беларуская мова займае, безумоўна, першае месца. Мы ніколі не адмовімся ад яе, нават, пры ўмове большага камерцыйнага поспеху. Такія намёкі і прапановы былі і тут у Беларусі, і ў Расіі. Ні адзін, ні два, а дзясяткі раз нам

даводзілі: “Хлопцы, кідайце вы гэтую беларускую мову, сьпявайце парасейску. Тады ўсё будзе ў парадку: будучь гастролі, будучь грошы.” Але гэта было б супраць нашага сумленьня і перакананьняў!.. Мы прыходзім да высновы ў арганічнасьці спалучэньня нашай мовы і нашай музыкі. Гэта дае нам надзею і стымул дзеля далейшай працы ў гурце “Крама” (“Новы час”, №1, студзень, 2003).

Акрамя гэтага, нашыя старэйшыя рок-гурты маюць так званыя сайд-праекты, якія створаныя ўдзельнікамі гурта. Напрыклад, гурт “N.R.M.” мае чатыры сайд-праекты: “Крамбамбуля”, “Zet”, “Garadzkiа”, “Pete Paff”. Гітарыст “Крамы” і “Палацу” Сяржук Трухановіч, акрамя выкананьня музыкі ў гэтых гуртах, займаецца сольнай музычнай кар’ерай – выдае дыскі інструментальнай музыкі, навучае маладых гітарыстаў прыёмам ігры ў сваёй студыі. Лідэр гурта “Ulis” Слава Корань пастаянна ўдзельнічае ў музычных супольных праектах і запісах як саунд-прадзюсер, дапамагае акампанеентам на канцэртах рок-сьпявачкі Касі Камоцкай. Мэта стварэньня сайд-праектаў ці дадатковага ўдзелу музыкаў у іх розныя: ад эканамічных, да павялічэньня магчымасьцяў музыкаў рэалізоўваць свае сольныя музычныя задумы...

І таму, дзякуючы менавіта такой творчай разнастайнасьці, гэтыя гурты сталі культавымі зьявамі ў сучаснай беларускай культуры. Гэтыя музыкі маюць сваіх сталых і маладых прыхільнікаў, іх альбомы складаюць аснову нацыянальнага фанаграфічнага рок-збору. Канцэрты мэтраў беларускага року зьбіраюць буйныя канцэртныя пляцоўкі і клубы сталіцы і гарадоў Беларусі.

Але любой выканаўчай школе накіравана паступова знікнуць, калі ў яе няма падтрымкі ў асяроддзі маладых выканаўцаў. А на адсутнасьць яе “генералам айчыннага року” наракаць не даводзіцца. Такія маладыя гурты як “В:N”, “Сьцяна”, “Tesaurus”, “Голая манашка”, “IQ48”, “Бан Жвірба”, “Пан Жыжма”, “Zig-Zag” ставараюць энергічнае канкурэнтнае асяроддзе і не даюць “дзядам” стаяць на месцы ў творчым плане. Цікава, што многія з названых

маладых гуртоў прадстаўляюць тое, што называецца рэгіянальным адгалінаваньнем беларускага рок-руху. Рок-выканаўцы з правінцыі часьцяком дадаюць да беларускамоўнай рок-палітры абсалютна новыя, арыгінальныя музычныя фарбы. А гэта значыць – пашыраць стылістычныя рамкі ўсяго нацыянальнага рок-руху.

Маладым гуртам дапамагаюць і выканаўцы “сярэдняга зьявля” беларускай рок-музыкі – “P.L.A.N.”, “Deadmarsh”, “Partyzone”, “Нейра Дзюбель”, “Pomidoroff”, “Deviation”, “Zygmont VAZA” і г.д. Гэтыя беларускія рок-гурты таксама маюць сваю сталую аўдыторыю і немалы выканаўчы вопыт, які бывае вельмі карысным для больш маладых выканаўцаў. А яшчэ яны – бліжэйшыя спадкаемцы нацыянальнай традыцыі ў беларускай рок-музыцы – “палкоўнікі айчыннага року”.

Калі гаварыць пра стыліявую разнастайнасьць беларускага рок-руху, то нельга не згадаць такую значную зьяву беларускага рок-руху як фолк-мадэрн (гэты тэрмін датычыцца ўсяго стыліявога спектру музычнай культуры, што зьвязаны з выкананьнем фальклору ў сучасных апрацоўках). Яго росквіт у Беларусі, безумоўна, зьвязаны з той традыцыяй, якую заклаў ансамбль “Песьняры”. Але ня толькі традыцыяй тлумачыцца цікавасьць беларускіх музыкантаў да скарбаў нацыянальнага фальклору. Вось што пра гэта распавядае гітарыст гурта “N.R.M.” і адначасова кіраўнік фолк-праекту “Pete Paff” Піт Паўлаў: “Я лічу, што выкананьне фальклору падсьвядома падсілкоўвае беларускасьць у нашых музыкантаў, усёй нашай музычнай культуры. Мова і моўныя асаблівасьці даюць магчымасьць прытрымлівацца вызначанай музычнай самасьвядомасьці. Бо вельмі лёгка пачаць выконваць тую музыку, якая табе падабаецца, якая зараз папулярная. А падабаюцца, у асноўным, амерыканскія і брытанскія гурты. І вельмі лёгка пачаць выконваць тое, што і яны. Але з дапамогай апрацовак фальклору я ўтрымліваю сябе ў рамках нацыянальнага музычнага каларыту. Таму фальклор для мяне – музычная кропка адліку.” (“Смотри и слушай”, лістапад, 2003).

“Песьняроўскія” фальклорныя традыцый таленавіта працягнуў у сваім рэчышчы гурт “Палац”. Пачынаючы сваю кар’еру ў экссперыментальна-электроннай стылістыцы, удзельнікі гурта прыйшлі да клубных і фолк-рокавых апрацовак беларускага фальклору, да стварэння першага беларускага фолк-рок-мюзыклу “Возера”. Такая музычная разнастайнасць зрабіла “Палац” улюбёнкам нашых слухачоў, якія лічаць гэты гурт лідэрам фолк-мадэрну ў Беларусі. Цікава, што ў розныя часы былі “палацаўцы” ўтварылі яшчэ тры фолк-мадэрнавыя гурты, якія сёння складаюць касцюк стылю ў Беларусі: “Ur’ia”, “Kriwi” і “WZ-orkestra”. Да таго ж нельга забываць уклад у беларускую фолк-мадэрнавую скарбонку і такога гурта “сінтэтычнага” кірунку, як “Этна-Трыю Троіца”, у музыцы якога гарманічна спалучаюцца народныя мелодыі і стылістыка world-music з элементамі музычнай культуры іншых народаў.

Якія ж культурніцкія функцыі выконвае беларускі фолк-мадэрн? Пра гэта спрачаюцца яшчэ з часоў зорнага ўзлёту “Песьняроў”. Сённяшнія беларускія рок-музыкі маюць свой погляд на гэты конт. Вось што думае адносна сваёй творчасці і новага альбому “Заветы апошняга старца” лідэр гурта “Znich” Алесь Таболіч: “Наш новы альбом – напамін нашых продкаў нам, сучаснаму ўрбанізаванаму пакаленьню пра тую скарбы, якія мы атрымалі ад нашых прашчурцаў, пра культуру, якую яны пакінулі нам. Гэты альбом прысьвечаны, перш за ўсё, вяскоўцам – людзям, якія зьяўляюцца носбітамі культурных традыцыяў беларусаў і захоўваюць традыцыйную народную песню” (“Новы час”, №22, 2003).

Да таго ж, многія ўдзельнікі беларускіх фолк-мадэрн-гуртоў часта выпраўляюцца ў фальклорныя экспедыцыі з мэтай папаўнення свайго рэпертуару, сустракаючы на сваім шляху абыякавыя адносіны да скарбаў народнай творчасці з боку тых, хто па сваіх прафесійных абавязках павінен захоўваць нацыянальную спадчыну. Таму з такой горьчучу дзеліцца сваімі ўражаннямі ў інтэрв’ю чытачам “Музыкальнай газеты” кіраўнік гурта “Ur’ia” Юры Выдронак:

«Ur’ia».

“Ня так даўно мы вярнуліся з фальклорнай экспедыцыі па Глускім раёне Магілёўскай вобласці, прайшлі 17 вёсак, запісалі вялікі матэрыял, які ўжо апрацавалі на кампутары. Тое, што мы ўбачылі ў вёсках можна ахарактарызаваць адным словам – страшна. Пакаленьне носбітаў унікальнай дахрысціянскай культуры вымірае, а дзяржава, яе культурныя інстытуты, мецэнаты на гэта проста не звяртаюць ніякай увагі. На нашых вачах гіне такі матэрыял, які нямала расправёў бы даследчыкам і слухачам аб гісторыі беларускага народу, аб яго старадаўніх прататыпах. Думаю, гэтая праблема дзяржаўная цалкам. А навуковы матэрыял, які знікае з вясковымі бабулькамі і дзядулямі даражэй за золата... Таму тое, што дабываецца ў такіх экспедыцыях мае міжнародную, агульначалавечую значнасць. Будзем шукаць сродкі дзеля таго, каб выдаць нашыя знаходкі на дысках і касетах, як мы гэта зрабілі з песьнямі цыклу “Каляды” і “Шчодрэц”. (“Музыкальная газета” № 32, 5.09.2001).

Калі ўспомніць сьцьвярджэнне, што рок-музыка – гэта фальклор сучаснасці, беларускія фолк-мадэрн-выканаўцы ня толькі ствараюць падмурак дзеля абуджэння нацыянальнага музычнага гена-тэпу тутэйшых выканаўцаў, але і робяць свой важкі ўнёсак у захаванне (так бы мовіць на новым тэхналагічным узроўні) беларускай народнай спадчыны.

На стылістычным перакрываванні з фальклорам працуюць і беларускія гурты экстрэмальнага накірунку. Справа ў

тым, што папулярны стыль беларускіх экстрэмальных гуртоў так і называецца *paan-metal* – ад слова “паганскі”. Выканаўцы гэтага кірунку выкарыстоўваюць паганскія рытмы, мелодыі і сімвалы дзеля ўзнаўлення першабытнай гукавой стыхіі, якая так адпавядае філасофіі *extreme-музыкаў*. Лідарамі і носьбітамі яе ў Беларусі называюць гурты “Znich”, “Капішча”, “VIR”, “Tvar”, “Soncavarot”, “Gateward”, “Deadmarsh” і інш.

Стылёвая канвергентнасць беларускай рок-музыкі пацвярджаецца ня толькі непарыўнай яе сувяззю з фальклорам. Пра такога роду сувязі беларускай рок-музыкі можна казаць і ў адносінах з такімі ўплывовымі музычнымі адгалінаваннямі, як бардаўская песня і медыявальная (сярэднявечная) музыка Беларусі.

Беларускія рок-музыкі часта выкарыстоўваюць творы сваіх калегаў-бардаў для стварэння песняў і альбомаў (З. Вайцюшкевіч “Паравіны году” на вершы Алеся Камоцкага), а барды выкарыстоўваюць выканаўчыя прыёмы рок-музыкі дзеля надання сваім творам новых музычных і сэнсавых адценьняў (В. Шалкевіч альбом “За сто крокаў ад Вострае Брамы...”). Дый самі рок-музыкі частыя госьці бардаўскіх канцэртаў і вечарынаў. Творчасць лідэра гурта “N.R.M.” Лявона Вольскага (“Павешаным 1863 году” на верш У. Караткевіча і іншыя песні) і Касі Камоцкай (песні на вершы А. Глобуса) добры прыклад барда-рок-выканаўцы. Ну а творчасць гурта “Камэлот” зьяўляецца ў беларускай рок-музыцы класічным прыкладам узаемапраціканьня двух роднасных жанраў – рок-музыкі і гістарычнай бардаўскай песні.

Калі гурту старажытнай музыкі “Стары Ольса” ня так даўно даручылі адкрыць рок-фэстываль “Генералы айчыннага року” і на аднайменны дыск яны змясыцілі кампазіцыю “У карчме”, ніхто ня выказаў прэчання. Таксама, як і факт уганаравання гурта “Стары Ольса” ў адмысловай намінацыі “Традыцыя і сучаснасць” на “Рок-каранацы”. Парадокс? Здаецца, не. Многія ўдзельнікі медыявільных гуртоў Беларусі маюць школы ігры ў рок-гуртах і гэта находзіць музычнае пацверджаньне ў аранжыроўках і

рытміцы адроджаных твораў сярэднявечнай музыкі. Напрыклад, былы гітарыст гурта “Мроя” У. Давыдоўскі – ініцыятар стварэння гурта сярэднявечнай музыкі “Вялікае Княства”, а бубнач “Старога Ольсы” А. Апановіч быў удзельнікам *gothic-doom-* гурта, выконваў рок-апра-

«Znich».

Шоу-бізнес у Беларусі: рэаліі і актуаліі.

Разьдзяленьне па моўных прыкметах, якое мы назіраем у беларускім рок-руху, стала адлюстраваньнем стану музычнага бізнэсу ў Беларусі. Буйнешым напрамкам тутэйшага “шоу-бізнэсу” зьяўляецца экспарт музычнага тавару з Расіі – арганізацыя гастроляў, продаж дыскаў, ратацыя відэа-кліпаў. Усё гэта прыносіць “экспарцёрам” велізарныя прыбыткі, якія ідуць далёка не ў дзяржаўную кішэню. Мясцовыя “штурхачы” поп-зорак з Расіі на тэрыторыі нашай краіны пачуваюць сябе вельмі трывала. Іх поспеху спрыяе і праца на тэрыторыі Беларусі шматлікіх рускамоўных FM-станцыяў, і рэпертуарная палітыка БТ і дзяржаўнага радыё, дзе нават існуе забарона на трансляцыю песняў некаторых беларускіх гуртоў (“Нейра Дзюбель”, “Палац”, а, напрыклад, песні гурта “N.R.M.”, калі і транслююць, дык пад

назвай “гурт пад кіраўніцтвам Лявона Вольскага” і г. д.), другаснасьць музыкі і творчых ідэяў мясцовых рускамоўных выканаўцаў. Прычыны панаваньня на тэрыторыі Беларусі рускамоўнай папсы розныя, і яны маюць хутчэй дзяржаўныя карані, калі аналізаваць іх з пазіцыяў беларускага слухача. Чаго каштуе толькі стратэгія “Славянскага базару”, дзе год ад году беларускаму слову, а значыць, беларускай па духу музыцы і песьні, месца становіцца ўсё менш. А сам фестываль робіцца дзяржаўным арыенцірам для беларускіх музыкаў у накірунку чарговага мастацкага вычварэньства, так звананага, “інтэграцыйнага” мастацтва.

Што тычыцца экспартнага механізму расейскай папсы, то ён, па трапнай заўвазе лідэра гурта “Ulis” Славы Кораня, носіць характар тур-мэнеджэрства. Так, сёньняшнія бізнэсманы ад папулярнай музыкі – гэта самыя сапраўдныя тур-мэнеджэры, якія возяць зорак, забясьпечваюць іх рэкламай (не бясплатнай, і ня таннай) на БТ і на ФМ-станцыях і з гэтага маюць свае супер-прыбыткі... Дык ці гэта ёсьць сапраўдны шоу-бізнэс? Калі глядзець з фінансавага боку дык, безумоўна, так! Што ж тычыцца інтарэсаў беларускіх слухачоў і выканаўцаў, то такі стан справаў у Беларусі можна назваць злачынным.

Гэта ня можа ня выклікаць пратэст і жаданьне нешта выправіць на карысьць нацыянальных музыкаў і слухачоў іх твораў. Памятаю, першая задача, якая была пастаўленая перад удзельнікамі рок-клубу “Няміга” – наладзіць запіс і выданьне альбомаў беларускай рок-музыкі. Па-сутнасьці, рок-гурты – гэта вытворчыя калектывы, які абавязаны працаваць дзеля слухачоў, а канцэртамі і продажам сваіх дыскаў забясьпечваць свой дабрабыт. Бо, не стварыўшы прадукт, не прадумаўшы стратэгію яго рэалізацыі ня варта гаварыць пра сапраўдны шоу-бізнэс. Бо, калі ёсьць слухачы і музыка, якая падабаецца ім, а, значыць, узнікае пакупніцкі попыт, то гэта і ёсьць падстава дзеля ўзьнікненьня бізнэсовых адносінаў. Вельмі добра і тое, што гэтыя шоу-бізнэсовыя структуры могуць падстрахоўваць сябе на выпадак рэпрэсіяў. Напрыклад, фінансавых.

Але шоу-бізнэс можа разьвівацца, калі створаная неабходная структура:

калі працуюць гуказапісваючыя студыі, існуюць выдавецкія кампаніі, якія выдаюць дыскі і ня толькі з рок-музыкай (напрыклад, кампанія БМАgroup выдала архіўныя запісы сусьветна вядомага опернага сьпевака М. Забэйдзі-Суміцкага, кампазітара М. Равенскага), ладзяць прэзэнтацыі іх і канцэртны і, галоўнае, калі наладжана сетка распаўсюджваньня запісаў праз крамы і індывідуальных гандляроў. Такія структуры ўжо створаныя ў нашай краіне. Яны працуюць выключна незалежна ад дзяржавы і складаюць падмурак сапраўднага беларускага шоу-бізнэсу.

Тут, безумоўна, вельмі дапамагла беларускаму рок-руху тэхнічная рэвалюцыя: на зьмену вінілавым носьбітам прыйшлі лічбавыя тэхналогіі, а вытворчасць кампакт-дыскаў стала больш таннай і рэнтабельнай. Найменшы тыраж кампакт-дыску, які выгадна рабіць вытворцам – 1000 адзінак. Такі наклад цалкам магчыма “пацягнуць” фінансава (добра, калі з дапамогай спонсараў) нават маладым выканаўцам і рок-гуртам. Рэалізаваўшы гэтую тысячу асобнікаў, можна гаварыць пра невялікі прыбытак і для музыкаў, і для гандляроў. А, значыць, пачынае працаваць ланцуг: “музыка—рэалізатар—слухач”.

Такі ж рэвалюцыйны рывок адбыўся і ў галіне гуказапісу. Цяпер ня трэба ехаць у Маскву на фірму “Мелодыя”, каб выстаяць чаргу на запіс беларускага дыску. Зьявілася магчымасьць з дапамогай кампутараў і сучасных праграмаў нават у хатніх умовах ствараць якасныя фанэграмы. І піянерамі кампутарызацыі гуказапісу сярод рок-музыкаў сталі Слава Корань (“Ulis”) і Андрэй Плесанаў (“P.L.A.N.”), якія самі запісваюць альбомы сваіх гуртоў.

Калі раней нацыянальны прадукт – дыскі беларускамоўных выканаўцаў – бралі на распаўсюджваньне толькі асобныя гандляры, дык сёньня нацыянальныя дыскі складаюць чвэрць усяго таго, што знаходзіцца ў крамах пад рубрыкай “Отечественные исполнители”. І гэта добрая падстава дзеля далейшай працы, бо 2-3 гады таму ў беларускіх крамах паўсюдна валадарыла расейская папса.

Расповед пра асноўныя рысы цяперашняга стану беларускага шоу-бізнэсу

быў бы ня поўным, калі б я не ўзгадаў фестываль музыкі маладой Беларусі “Басовішча” ў Польшчы, які праводзіцца пры падтрымцы Польскага ўраду і Беларускага аб’яднання студэнтаў РП. Гэта буйнейшы фестываль беларускай рок-музыкі. Вельмі паказальна, што такое музычнае свята штогод адбываецца ў вольнай краіне аб’яднанай Еўропы. Нават нельга сабе ўявіць нешта падобнае ў Расіі, з якой Беларусь, быццам бы, мае “саюзныя” дачыненні, нават у разрэкламаваны “год культуры Беларусі ў Расіі”. Ды што тут казаць пра нейкія “брацкія адносіны”, калі нават самы папулярны беларускі рок-гурт “N.R.M.” ніводнага разу не запрашаўся і не выступаў у Расіі!

“Басовішча” ж па сваім маштабе, культурнай значнасці і эффекту для прапаганды творчасці беларускіх гуртоў і беларускай мовы ўвогуле ня мае аналагаў у свеце. Тут, у Польшчы, беларускія рок-музыкі маюць магчымасць праз польскія СМІ наўпрост звяртацца са сваімі творамі да еўрапейскага слухача, маюць мажлівасць звярнуць свой музычны почырк з агульнаеўрапейскімі тэн-

дэнцыямі. “Басовішча” – грандыёзны шоу-кірмаш беларускамоўнай рок-музыкі, нацыянальнай фанаграфіі. Менавіта таму ў ім імкнуцца ўдзельнічаць шматлікія гурты з усей краіны, а таксама беларускамоўныя гурты з Беласточчыны (творчасць у Польшчы такіх гуртоў як “Zego-85”, “Rima” – важнейшая частка агульнага беларускага рок-руху і іх дзейнасць можа стаць падставой дзеля асобнай гаворкі), зоркі польскага року.

Амаль такога ж маштабу і кшталту акцыю здзейснілі арганізатары фестывалю “Генералы айчыннага року” ўжо з разлікам на больш поўнае знаёмства з феноменам беларускамоўнага року сярод тутэйшых слухачоў. І, як вынікае з поспеху фестывалю (удзел у якім прынялі недзе дзве тысячы слухачоў), продажу аднайменных фестывальных дыскаў, розгаласу ў СМІ і Інтэрнэце, фестываль “Генералы айчыннага року” можа стаць вельмі важным партнёрам “Басовішча” ў справе будоўлі структураў сапраўднага беларускага шоу-бізнэсу.

Звычайна ў той жа Расіі і ў іншых краінах спонсарамі буйных музычных акцыяў выступаюць нацыянальныя бізнесовыя колы. Прадстаўнікі беларускага бізнэсу (ці як такіх клічуць на Захадзе “нуварышы”) хутчэй аддаюць свае сродкі на запрашэнне зноў жа расейскай папсы ці выканаўцаў блатнога “шансону”... Іншыя ж прадстаўнікі беларускага бізнэсу, якія маглі б шмат у чым дапамагчы айчыннаму рок-руху, знаходзяцца ў стане палахлівага зачаравання ўладай і любыя прапановы аб падтрымцы нацыянальных праектаў у сваёй большасці адвяргаюць. Хоць і тут ёсць прыемныя выключэнні: некаторыя банкі, кампаніі і фірмы становяцца спонсарамі выдання альбомаў, канцэртных імпрэзаў, фестывалю. Але пакуль гэтай дапамогі, відавочна, недастаткова. І структурам шоу-бізнэсу даводзіцца спадзявацца на свае сілы і магчымасці. Думаю, калі змяняцца адносіны дзяржавы да бізнэсу, у якім яна часцяком бачыць

Піт Паўлаў.

“вшивых блох”, зьменяцца адносіны бізнэсоўцаў да ўсяго беларускага, у тым ліку і да беларускага рок-руху. Гэта, на жаль, адбудзецца ня так хутка, а, значыць, ёсьць і рэзервы працы на будучыню!

Крытыка: слова, якое дапамагае слухачам і выканаўцам

Адным з важнейшых чыннікаў рок-руху ў любой краіне зьяўляецца музычная крытыка, якая, у ідэале, служыць папулярызацыі творчасці таго ці іншага выканаўцы, а, таксама, дапамагае музыкам больш асэнсавана вызначыць свой музычны стыль, убачыць недахопы ў сваіх песьнях, у іх кампазіцыі, аранжыроўцы...

Безумоўна, там, дзе ладзяць выступы гурты, дзе адбываюцца канцэрты, прэзентацыі, дзе выходзяць альбомы, нараджаюцца музычныя праекты, там зьяўляецца і падстава дзеля ўзьнікнення музычнай крытыкі. Пачынальнікам гэтага віду журналісцкай дзейнасьці ў Беларусі ўпэўнена можна назваць вышэйзгаданую музычную старонку “Нотны аркуш” пры газеце “Чырвоная змена”, у якой у свой час знайшлі адлюстраваньне ўсе бакі музыкальнага жыцьця Беларусі 80-90-х гадоў. Па матэрыялах публікацыяў у беларускім друку была створаная першая беларуская рок-энцыклапедыя (Вітаўт Мартыненка, Анатоль Мяльгуй “Праз рок-прызму”, БНІМ, Нью-Ёрк, 1989) і яе працяг – “Сто лепшых альбомаў беларускага року і ня толькі”.

Сёньня амаль уся беларуская прэса (беларускамоўная і рускамоўная) надае значную ўвагу беларускай рок-музыцы ўвогуле, і беларускамоўнай у прыватнасьці. Цікава, што цяпер многія рускамоўныя (“Знамя юности”) выданьні нашмат больш надаюць увагі праблемам і дасягненьням айчыннага рок-руху, чымсьці беларускамоўныя (“Чырвоная змена”).

Некаторыя з выданьняў (адзіная профільная “Музыкальная газета”), а таксама Internet-выданьні (www.music.fromby.net, “Тузін хітоў”) пастаянна друкуюць рэцэнзіі, гутаркі з музыкамі, абвешчваюць аб маючых адбыцца канцэртах.

Сваю нішу ў асьвятленьні музычных падзеяў у Беларусі займаюць і самвыдатаўскія друкі, як, напрыклад, “Самотнік” (Бабруйск), “Сотвар” (Менск), “В тихом омуте...” (Магілёў), “Хрусь” (Брэст). Але пакуль іх уплыў на слухацкую аўдыторыю абмежаваны – наклады гэтых выданьняў невялікія, ды і прафэсійная падрыхтоўка выдаўцоў і аўтараў музыкальнага самвыдату недастаткова пераканаўчая.

Але, бадай самым вызначальным для стану музычнай крытыкі ў Беларусі можна назваць факты выдзеньня агульнанацыянальнай палемікі па праблемах беларускай рок-музыкі паміж рознымі журналісцкімі пльнямі. У чым жа іх сутнасьць учора і сёньня?

У 80-я гады мінулага стагоддзя палемічны імпэт многіх выданьняў (“Советская Белоруссия”, “Вечерний Минск”) быў скіраваны на высвятленьне

«P.L.A.N.».

пытаньня: ці можа сумяшчацца беларуская песьня, беларуская мова з гукам электрагітары? Ідэалагічны ціск на беларускамоўных выканаўцаў складаў адзін з чыннікаў гэтай палемікі. Тым ня менш, такія гурты як “Мроя”, “Бонда”, “Магістрат”, “Блізняты” не спалохаліся ціску (у выглядзе атэстацыяў Мінкульту і ўпраўленьня культуры Менгарвыканкаму) і перака-

налі слухачоў і крытыкаў у тым, што беларускамоўны рок – неад’емная частка сучаснай беларускай культуры, яго выканаўцы – лідэры рок-руху Беларусі. Цяпер жа пытаньне: “Чаму вы сьпяваеце па-беларуску?” выглядае пячорнай недасьведчанасьцю.

Са зьмяненнем палітычнай сітуацыі ў краіне пасля 1995 году (асабліва ў моўнай і культурнай галінах) зьмянілася і сутнасьць палемікі ў асяроддзі беларускай музычнай крытыкі.

У сувязі з вылучэньнем і прывядзеньнем ў дзеянне дзяржаўнай дактрыны “Беларусь – без беларушчыны, патрыятызм – без беларускай мовы” ў дзяржаўных радыёстанцыях і тэлебачаньня зьявілася неабходнасьць у песьнях на “общедоступном языке”. Гэтыя экспэрымэнты трэба разглядаць у кантэксце больш глабальнага пытаньня, якое ставяць сёньня ўладныя структуры: ці знойдзе падтрымку ў беларусаў “новая беларуская культура” на рускай мове?

Калі ёсьць заказчык для такой культуры, значыць, будуць і зьяўляцца прапановы: чарга аднастайных выканаўцаў (Хлестов, Плотникова, Минский, Влада, Корианна, Слука, Солодуха, Войтович, Кудрина, Nils, Яна, Денисов...) і поп-гуртоў (“Экивоки”, “Стокс”, “Белоруссия”, “Тяни-Толкай”, “Виниловые сны”, “Южный ветер”...) кінулася на выкананьне загаду па стварэньні эрзацу беларускай эстрады і папулярнай музыкі, якая будзе цалкам вольная ад роднага слова. У дапамогу ім першым закліку кідаецца ідэалагічны рэзерв у выглядзе “землякоў” – рознага кшталту “зорак” расейскай эстрады, якія, нібыта, маюць дачыненне да Беларусі – Моисеева, Корнелюка, Свиридовой, Кузьмина (як гэта здарылася на сьлетнім канцэрце, прысьвечаным Дню Вызваленьня на стадыёне “Дынама”).

Паколькі прадстаўнікі дзяржаўнага, а, значыць – “правільнага” кірунку ў папулярнай музыцы з большасьці “плагіяцыяць” расейскую папсу, то гэта ў іх атрымаецца ў самых горшых варыянтах. Бо і самі расейскія папсавікі, у асноўным, — майстры плагіяту, праўда, на даволі высокім фінансавым узроўні.

Цікава, што гэтыя патугі “зрысцоўваць Маскву” знаходзяць гарачую падтрымку ў некаторых прадстаўнікоў мясцовай музычнай крытыкі, якія

Зьміцер Вайцношкевіч («WZ-orkiestra»).

імкнуцца давесці слухачам тое, што ёсьць больш вартага замена беларускім выканаўцам і рок-гуртам.

Падмена мусіць адбывацца наступным чынам. Некаторыя крытыкі, (пажадана малавядомыя, але “наблатыканыя”, такія як В.Сямашка (music.fromby.net) даводзяць сваім чытачам, што беларускамоўны рок, на іх думку, знаходзіцца ў стане калапсу: “Стан, у якім апынулася беларуская рок-музыка, можна назваць так – збор тлушчу. Ці прасьцей – энэргыя, бражэньне...” (В. Сямашка “Збор тлушчу”, music.fromby.net, 26.07.2004). Іншыя ж “крытыкі” тым часам імкнуцца даводзіць (гэта вельмі выразна адбываецца на стронках “Нашай нівы”), што застоюнаму беларускамоўнаму року ёсьць альтэрнатыва, да таго ж, надзвычай арыгінальная (А. Шэдзько, “Ляпис Трубецкой”, “Леприконсы” “Любовь и Спорт” и г.д.) І нічога страшнага, калі маладыя беларусы прызнаюць іх за самых лепшых беларускіх выканаўцаў.

Супрацьстаяць гэтай “падмене” сёньня і вымушаная нацыянальная музычная крытыка, прадстаўнікі якой сьцьвярджаюць наступнае: сапраўды беларускай можа лічыцца толькі беларускамоўная рок-творчасць, іншае ж адносіцца да “року з Беларусі”! Але гэта не павін-

на азначаць, што ўсё беларускамоўнае ў нашай рок-музыцы варта нахвальваць – тут таксама ёсьць падставы дзеля сур’ёзных крытычных заўвагаў і зацікаўленай размовы з выканаўцамі.

Дзякуючы такому падыходу і трывалым арыенцірам у сучасным музычным асяроддзі, якіх прытрымліваюцца прадстаўнікі нацыянальнай рок-крытыкі, удаецца адводзіць ад патэнцыйных слухачоў небяспэку падмены нацыянальных каштоўнасьцяў на “інтэграцыйныя” эрэцы: маладыя прагрэсіўныя слухачы (антысацыяльныя “гопнікі” сёньня не разглядаюцца носьбітамі нейкай ідэі – “інтэграцыйнай” ці, тым больш, беларускай) ўсё больш і больш зьвяртаюць увагу на сваё – на беларускамоўных рок-выканаўцаў, у якой стылістычнай афарбоўцы яны б ні стваралі свае творы.

Прыйдзе час, калі андэграўдныя (гэта значыць “падземельныя” – якія не гучаць на тэлебачаньні і ў радыё-эфіры) гурты стануць нацыянальнымі брэндамі і валадарамі думак беларускай моладзі. Гэты працэс ужо актывізаваны з дапамогай нацыянальнай музычнай крытыкі.

Замест высноваў

У пачатку свайго агляду аўтар адзначаў, што беларускамоўны рок жыве і ідзе да сваёй нацыянальнай адметнасьці ў сусветнай рок-музыцы ва ўмовах вымушанага ізаляцыянізму. Гэты шлях беларускіх рок-музыкаў вельмі складаны з-за неспрыяльных эканамічных умоваў, з-за палітычнай ізаляцыі краіны, адсутнасьці свабодных сродкаў масавай інфармацыі, зацікаўленых у распаўсюджваньні беларускамоўных твораў (адзіная

беларускамоўная станцыя “FM-101,2” была зачыненая ўладамі), пастаяннай забаронай рок-мерапрыемстваў (напрыклад, канцэрту «N.R.M.», «Нейра Дзюбеля» і іншых на плошчы Бангалор у верасьні у Менску) і перасьледу беларускіх гуртоў па палітычных матывах. Так, гурт “Палац” быў звольнены з Белканцэрту за ўдзел у канцэрце ў рамках апазіцыйнай акцыі 21 ліпеня.

У іншыя часы гэтыя факты ўціску беларускамоўных выканаўцаў сталі б падставай дзеля публічнага выказваньня салідарнасьці з беларускімі рок-музыкантамі, як унутры краіны, так і па ўсёй Еўропе. Цяпер жа іншы час: уся рок-музычная Еўропа зачыклілася на бізнэспланах, менеджменьце і продажы дыскаў...

Беларускія музыкі, таксама, павінны вучыцца бізнэсовым падходам, каб збясьпечваць сваёй прафэсіяй жыцьцё сабе і сваім сем’ям. А таксама ствараць песні для сваіх слухачоў, а ня толькі для свайго самазадавальненьня, вучыцца рэалізоўваць наклады сваіх дыскаў, працаваць з прэсай і слухачамі. Але пры гэтым ніколі не забываць беларускі меладызм, які адной крыві і плоці з беларускай мовай.

Ня час крыўдаваць на Еўропу з нагоды няўвагі да праблемаў беларускіх рок-выканаўцаў. Сёньня больш важна прапаноўваць беларускім слухачам адметны беларускі рок, які будзе пазнавальным у любой краіне кантыненту. Тым самым у сваёй краіне ствараць спрыяльнае слухацкае асяроддзе. Каб пераадолець штучны ізаляцыянізм, патрэбна напружаная праца. Часы прызнаньня наперадзе!

